

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

ВАНГ ЮНГМІНГА

**«ПРАГМАТИКО-КОГНІТИВНІ ТА СЕМАНТИКО-ФУНКЦІЙНІ
АСПЕКТИ ЗАПОЗИЧЕНЬ МІЖ РІЗНОСИСТЕМНИМИ МОВАМИ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, КИТАЙСЬКОЇ ТА ЯПОНСЬКОЇ МОВ)»**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне

та типологічне мовознавство

Вельмишановний пане голову спеціалізованої вченої ради, вельмишановні колеги! Сьогодні ми з Вами є свідками непересічної події в науковому житті України – уперше у вітчизняній лінгвістиці захищається кандидатська дисертація, яка була написана іноземним дисертантом – китайцем та громадянином Китайської Народної Республіки, присвячена досить актуальній проблемі сучасного порівняльно-історичного та типологічного мовознавства, а саме дослідженню прагматичних, когнітивних, семантичних та функціональних аспектів проникнення елементів китайської мови до лексико-семантичної системи англійської мови і, відповідно, входженню елементів англійської мови до лексикону китайської мови. Тобто йдеться про дві різносистемні і водночас найрозповсюдженіші та найпопулярніші мови сьогодення. А те, що з огляду на історичні та соціо-культурні зв'язки між цими мовами, окремі китаїзми та англіцизми були співвіднесені дисертантом з японськими посередниками, додає дослідженню наукової об'єктивності і свідчить про високий фаховий рівень дисертанта, який вільно оперує кількома іноземними мовами, у тому числі й українською.

Той факт, що останнім часом усе більше іноземців вступає до аспірантури чи докторантури провідних університетів України, яким, беззаперечно, є

Львівський національний університет імені Івана Франка, як і Київський національний університет імені Тараса Шевченка, який я маю честь представляти, де також сьогодні навчається і працює над дисертаційними дослідженнями значна кількість іноземних дослідників, не може не радувати, оскільки є яскравим свідченням зростання авторитету української науки у сучасному світі, зокрема і в царині філології.

Як заявляє дисертант у вступі до дисертаційної роботи, головну мету свого наукового дослідження він вбачає у виокремленні й укладанні «репрезентативного інвентаря китаїзмів, що побутують в азійських варіантах англійської мови і в англійській мові загалом та, відповідно, англіцизмів, поширених у мандаринському діалекті китайської мови в Китайській Народній Республіці». Основну увагу при цьому зосереджено на специфіці сприйняття лексичних проникнень новим для них середовищем. Адже в обох випадках донорна мова, з якої надходять запозичення, відрізняється від мови, яка сприймає ці запозичення, в силу специфіки її структурно-семантичної типології, а також цілої низки соціолінгвістичних та етносемантичних особливостей.

У вступі, написаному за традиційною для більшості кандидатських дисертацій схемою, як того й вимагають відповідні правила, обґрунтовано актуальність обраної теми, вибір предмета та об'єкта дослідження, визначено головну мету дослідження, зазначено конкретні завдання, які ставить перед собою дисертант для вирішення головної мети дисертації, визначено головні положення, які виносяться на захист, сформульовано наукову новизну та теоретичне значення роботи, окреслено можливості практичного використання досягнутих наукових результатів, а також визначено основний матеріал дисертаційного дослідження, зазначено обсяг, структуру й види апробації роботи.

Дисертаційне дослідження Ван Юнґміна має чітку і ґрунтовну методологічну базу, що робить безсумнівними неупередженість, об'єктивність і

достовірність досягнутих ним наукових здобутків, які повністю відповідають сучасним критеріям науковості знання.

Важливо підкреслити, що дисертацію виконано в межах державної науково-дослідної теми факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка «Сучасні напрями формування структурно-семантичних і когнітивно-дискурсних парадигм германських, романських і класичних мов» (номер державної реєстрації – 0114U004243), і, як це видно з формулювання державної науково-дослідної теми, проблематика дисертації шановного ВангЮнгмінга органічно перекликається з загальнофакультетською науковою проблематикою.

Відповідно до актуальних вимог ДАКу щодо відгуків офіційних опонентів надамо загальну оцінку дисертаційній роботі ВангЮнгмінга, а саме: її струк-турі, змісту, теоретичній цінності, науковій новизні, практичному значенню тощо, водночас відзначаючи як позитивні елементи даного наукового дослідження, так і його вади, а також зупинимось на деяких твердженнях дисертанта, які можуть викликати певні сумніви, запрошуючи його таким чином до наукової дискусії.

Заявлена мета дисертації, як на наш погляд, достатньо вагома й актуальна для сучасного дисертаційного дослідження зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне та типологічне мовознавство. Цілком слушними й аргументованими є також завдання, які дисертант ставить перед собою для розв'язання головної мети дисертаційного дослідження, а саме:

- визначити теоретичне і практичне фокусування дисертації;
- з'ясувати специфіку взаємодії типологічно віддалених мов у сфері лексичних взаємозапозичень, а також дослідити випадки посередництва третьої (у нашому випадку – японської) мови у цих відносинах;
- виявити джерела, виокремити та укласти відповідні реєстри лексичних запозичень, запропонувавши при цьому власну систему класифікації англіцизмів і китаїзмів;

- дослідити обставини проникнення та засвоєння англіцизмів і китаїзмів; та інші – загалом 8 наукових завдань.

Зауважимо принагідно, що на відміну від багатьох рецензованих нами до цього часу дисертаційних робіт у висновках до окремих розділів дисертаційного дослідження і до дисертації в цілому Ванг Юнгмінг зазначає наскільки глибоко і вичерпно йому вдалося розв'язати те чи інше задеклароване у вступі до дисертації завдання (див. с. 107-108, 201, 204).

Проте нас дещо здивувало своєю глобальністю четверте із перерахованих у дисертації завдань, які ставить перед собою шановний дисертант, а саме *«вивчити мовно-системну, еколого-етимологічну, ареальну природу та засвідченість китаїзмів»* (с. 20), яке, до речі, так і залишилося далеким від своєї повної реалізації, оскільки об'єктивний всебічний аналіз зазначених у цьому завданні наукових проблем вимагає, на наше глибоке переконання, окремого ґрунтовного дисертаційного дослідження, якщо не декількох дисертаційних розвідок.

Рецензована дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, трьох додатків, а також списку літератури, що містить перелік використаних джерел англійською, російською, китайською та українською мовами і налічує 388 найменувань.

Кількість опублікованих за результатами дисертаційного дослідження праць: 6 статей – у фахових виданнях України, 3 праці – у міжнародних періодичних виданнях, 4 тези доповідей на міжнародних конференціях, а також певна кількість міжнародних конференцій і виступів на наукових семінарах кафедри англійської філології та конференціях факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка, на яких поетапні результати наукового дослідження проходили відповідну апробацію, свідчать про сумлінність і наукову зрілість дисертанта.

А тепер перейдемо безпосередньо до аналізу змісту дисертаційного дослідження шановного Ванг Юнгмінга.

У першому розділі дисертації під назвою «Засади вивчення китаїзмів та англіцизмів у ситуаціях міжмовної взаємодії» дисертантом були з'ясовані історичні, соціолінгвістичні та мовно-культурні особливості проникнення відповідних запозичень до англійської та китайської мови. Розділ надзвичайно цікавий, насичений маловідомими історичними фактами, почерпнутими переважно з китайськомовних та англійськомовних наукових джерел, оригінальним тлумаченням низки соціолінгвістичних та мовно-культурних явищ і, на наш погляд, матеріал цього розділу обов'язково має бути залученим вітчизняними синологами при написанні ними підручників та навчальних посібників з історії китайської мови, китайської лексикології, діалектології тощо.

До речі, саме в цьому розділі дисертант уперше торкається питання про роль японських лексичних посередників у процесах сино-англійського контактування, яке «збагачувало культурний фон» запозичень і яке нас як японіста цікавило чи не найбільше. У другому і третьому розділі дисертаційної роботи цьому питанню присвячені вже окремі параграфи, що містять дуже цінний, на наше переконання, фактичний матеріал.

Зізнаємося відверто, що попри приховане десь у глибині душі бажання продемонструвати в цій аудиторії власний рівень володіння японською мовою, нам так і не вдалося відшукати серед доволі численних прикладів японських лексичних посередників, наведених Ванг Юнґмінгом, будь-яких помилок – ні в їхньому написанні, ні в перекладі, що зайвий раз свідчить про високий рівень мовної компетенції дисертанта, а також про його наукову сумлінність.

Головну наукову заслугу дисертанта, яка реалізується у **другому розділі** його дисертації, що має назву «*Структурно-змістові особливості побутування китаїзмів в англійській мові*», попри все інше, ми вбачаємо насамперед у тому, що саме тут він вводить до наукового обігу уще молодій українській синології цілу низку цікавих наукових праць відомих китайських і зарубіжних фахівців, які донині залишалися поза увагою вітчизняних синологів. Йдеться про монографічні дослідження і відповідні лексикографічні праці, створені такими лінгвістами, як К. Вонг, М. Вонг, К. Цьон, М. Чан, Ш. Чен, Ц. Юань,

Р.У. Берчфілд, К. Болтон, Г.-Г. Вольф, М. Горлах, П. Каммінгс, Х. Квок, Г. Кеннон, Е. Муді, О.Л. Радтке та ін.

Окрім проблематики, зазначеної безпосередньо в назві другого розділу дисертаційної роботи і дослідженої Ванг Юнґмінгом, як на наш погляд, досить повноіналежним чином із залученням широкого ареалу китайськомовного простору (Гонконг, Сінгапур, міський публічний простір КНР), значна увага в цій частині дисертації приділена також аналізу сучасних тенденцій звукового та формального засвоєння китаїзмів. Зокрема ним досліджені випадки прямої та прихованої фонетичної мотивації процесу засвоєння, а також наявні тенденції до зміни (адаптації) фонемного контуру лексичних одиниць. Дуже цікавим є також проаналізовані дисертантом вияви інтеграції окремих китаїзмів до граматичної системи англійської мови. Не залишилося поза увагою Ванг Юнґмінга і питання семантичного засвоєння китаїзмів сприймаючою мовою, зокрема зміни у їхній семантичній структурі, процеси семантичної метафоризації тощо.

Третій розділ дисертації *«Структурно-змістові особливості побутування англіцизмів у китайській мові»* присвячено вивченню англо-китайської взаємодії, тобто процесу запозичення та адаптації англіцизмів китайською мовою. Попри всім відому консервативність китайської мови, яка завжди прагнула і прагне відшукати у власній лексичній системі належні лексичні еквіваленти чи створити відповідний неологізм виключно із морфологічних засобів китайської мови (що, до речі, значною мірою зумовлено специфікою китайського ієрогліфічного письма), навіть їй на сучасному етапі мовних взаємозв'язків не вдалося уникнути прямих англійських запозичень, що було чудово проілюстровано дисертантом в цьому розділі його дисертаційної роботи. Передусім це стосується англіцизмів, що трапляються в різних мовах світу, які наш відомий вітчизняний лінгвіст, професор В.В. Акуленко називав «інтернаціональною лексикою» або «інтернаціоналізмами», а шановний дисертант услід за К.Цзоном називає «трансмовними словами».

Слід відзначити ґрунтовність результатів саме цього розділу дисертаційного дослідження, які було переконливо підкріплено значною кількістю конкретних прикладів. Однак ми не станемо стомлювати присутніх детальним переказом змісту цього насиченого цікавими прикладами і спостереженнями розділу дисертації, тим більше, що повний її текст було заздалегідь розміщено на відповідному сайті Інтернету, зауваживши лише, що в цілому дисертаційне дослідження ВанґЮнгмінґа має характер оригінальної і завершеної науково-дослідницької роботи на важливу для сучасного мовознавства тему.

Будь-яка дисертаційна робота цінується насамперед здобутими науковими результатами, які формулюються у відповідних висновках до дисертаційного дослідження. У цьому сенсі праця ВанґЮнгмінґа також заслуговує позитивної оцінки, проте, можливо, деякі з цих висновків слід було б сформулювати й аргументувати конкретніше. Варто було б, як на наш погляд, також чітко окреслити в кінці дисертації перспективні напрями подальших наукових досліджень у цій царині. Тим більше, що, як справедливо зазначає дисертант, «анґлізація лексичного складу китайської мови», а також «китаїзація прототипних анґліцизмів у китайській мові» є «активним соціолінгвістичним та міжкультурним процесом» (с.17). На жаль, шановний дисертант присвячує питанню шляхів подальшого дослідження дисертаційної проблематики тільки одне речення.

А тепер дозволимо собі висловити деякі критичні зауваження та міркування, які жодним чином не применшують значущість дисертаційного дослідження ВанґЮнгмінґа, а мають радше рекомендаційний характер і покликані стати своєрідним імпульсом для подальшого розвитку здобутків цієї цікавої, актуальної і перспективної наукової розвідки.

1. Впадають у око деякі тривіальні положення, що містяться як у самій дисертації, так і в тексті її автореферату, недоречні, як на нашу думку, для сучасної дисертаційної роботи, автор якої претендує на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Йдеться зокрема про такі банальні сентенції, як наприклад, теза на початку автореферату про те, що «запозичення

з китайської мови прийнято називати китаїзмами, а з англійської – англіцизмами»(с. 1), зауваження, що «англійська мова належить до індоєвропейської мовної сім'ї»(с. 2), що «наявність англійських лексичних запозичень – невід'ємна риса багатьох сучасних мов» (с. 13) і що «в таких випадках англійська мова відіграє роль постачальника словникового матеріалу до іншої мови». Однак певним виправданням у цьому випадку можна вважати той факт, що автором дисертації є іноземець, який, до того ж, з огляду на специфіку китайської лінгвістичної традиції, що значно відрізняється від європейської, під час навчання в аспірантурі дійсно робив для себе певні наукові відкриття, з якими ми знайомимося ще в школі.

2. У другому розділі свого дисертаційного дослідження Ванг Юнгмінгторкається питання семантичного засвоєння китаїзмів англійською мовою, наголошуючи на деяких змінах у їхній семантичній структурі, зокрема він пише про випадки семантичної метафоризації. Чи не міг би шановний дисертант навести декілька характерних прикладів такої метафоризації.

3. У дисертації стверджується, що в китайській мові «не існує певного імперативного мотиву, який би визначав, у яких випадках запозичення з мови донора засвоювати звуковим способом, а у яких засобами значеннєвого засвоєння», що цілком відповідає дійсності. Проте, уклавши до дисертації два зведені додатки із переліком одиниць двосторонніх лексичних контактів між китайською та англійською мовами, автор міг би шляхом простого статистичного аналізу виявити певні мотиваційні тенденції в цьому плані. Чи, можливо, це все-таки було зроблено, однак не знайшло належного висвітлення у самій дисертації?

Жодних суттєвих зауважень щодо оформлення дисертаційної роботи ми не маємо. Дисертація і автореферат написані чудовою науковою українською мовою, і в цьому ми вбачаємо заслугу наукового керівника дисертанта – шановного Михайла Емільовича Білинського який, без сумніву, люб'язно

допоміг іноземцеві ВангЮнгмінгу, ретельно вичитавши його дисертаційну роботу.

Таким чином, на підставі ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження, авторефератом та відповідними публікаціями, а також з огляду на беззаперечну теоретичну і практичну цінність рецензованої наукової праці ми вважаємо, що дисертаційна робота «Прагматико-когнітивні та семантико-функційні аспекти запозичень між різносистемними мовами (на матеріалі англійської, китайської та японської мов)» повністю відповідає всім чинним вимогам Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року (№ 567), а її автор Ванг Юнгмінг заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Бондаренко І.П.

